

Jedna myšlenka, mnoho, mnoho slov

JOSEF CHUCHMA

V roce 1992 česky vyšel futurologický bestseller Američana Alvina Tofflera Šok z budoucnosti, publikovaný v originále v roce 1970. Nyní česky vychází Nová civilizace, práce, již Toffler spolu se svou manželkou Heidi vydali v roce 1995.

Šok z budoucnosti, obsáhlé dílo o stále se zrychlujících změnách ve společnosti a důsledcích, zde v éře kupónových desetinásobků Viktora Koženého musel zapadnout. Prožívali jsme šok z naší „jedinečné“ přítomnosti a intelektuální obec se náhle opájela myšlenkami klasiků liberálního a konzervativního myšlení. Hayek – Scruton – Friedman byli téměř božskou trojicí a Václav Klaus zase mužem rázných a srozumitelných činů, kdežto prognostici Valtr Komárek či Miloš Zeman štrikovali dlouhá souvětí a ztratili myšlenkový vliv, chuť a směřování, jimiž by Tofflerovu dílu dopomohli k další nakladatelské pozornosti. Takže česky nenásledovaly pozdější autorovy svazky Třetí vlna (1980) a Posun moci (1990), natož práce, jež slavný futurolog sepsal se svou ženou, třeba Válka a antiválka (1993). Nyní vydaná Nová civilizace je útlým výběrem právě z těchto tří knih, přidány jsou dvě kapitoly, které autoři předtím nepublikovali.

Tofflerovi začínají tímto odstavcem: „Za našeho života vzniká nová civilizace a lidé nevidoucí se ji snaží všude potlačovat. Tato nová civilizace s sebou přináší nové styly rodinného života, odlišné způsoby práce, milování i žití, novou ekonomiku, nové politické konflikty a krom toho všeho i změněné vědomí.“ Lidstvo dle nich prochází vlnami změn. První vlnou byla zemědělská revoluce a trvala tisíciletí. Druhá vlna, spjatá s průmyslovou revolucí, expandovala zhruba tři století, než se přivalila třetí vlna – ta započala komputerační společností a završí se prý „během několika dekád“. Dějiny se tudíž nadále zrychlují, šok z běhu času neustává, naopak. Tofflerovi říkají: Nezoufejme však, snažme se dějinnému vývoji porozumět a zařídme se podle toho jak na individuální, tak na kolektivní úrovni.

V čem konkrétně třetí vlna spočívá? Mizí „tupá“ masová výroba, nahrazuje ji produkce pružně zaměřená na požadavky konkrétních zákazníků. Podstatnějším kapitálem než suroviny se stávají znalosti. Stále širší okruh práce vyžaduje aktivní intelektuální vklad a volný tok dat, což nechtěly komunistické státy riskovat a zašly na úbytě. Společnost průmyslové éry (a tudíž druhé vlny) sestávala z monolitních lidských mas, zatímco třetí vlna činí voličstvo mnohem strukturovanějším, pestřejším, roste vliv menšin, které své zájmy prosazují rozličnými koalicemi. To všechno se musí odrazit v podobě nyní tak zkostnatělých, za životem zaostávajících politických institucí. Tofflerovi plédují za princip „polopřímé demokracie“, neboť volení zástupci lidu se kvůli všeobecné specializaci spoléhají stále větší měrou na různé poradní experty, na které je tak fakticky a neoprávněně delegován vliv a moc. Veřejnost tudíž musí blíž rozhodovacím pravomocím. „Superzápasem zítřka“ nebude prý zápas mezi bohatými a chudými, nebo mezi etniky, a už vůbec ne mezi kapitalistickou a socialistickou vizí, nýbrž mezi těmi, „kteří se snaží podporovat a uchovávat industriální společnost, a těmi, kdo jsou ochotní ji překročit“.

Svým charakterem je Nová civilizace jakýsi digest, který maximálně zjednodušuje zákruty poznání, jež předtím vyžadovaly roky duševní práce. Tofflerovi zde svůj koncept redukují na jediné myšlenkové schéma. Snad té knize lze nejlépe rozumět jako příručce pro vytížené mocenské a rozhodovací americké elity. Politici, manažeři, poradci či byrokrati vyžadují, aby věci byly předloženy v hladké, splavné formě a ústřední myšlenka byla průběžně opakována. Existuje však ještě jiný druh stručnosti: totiž ta, jež je zároveň hutností. S takovými nároky by se ovšem z Nové civilizace stal esej dejme tomu o dvaceti stranách a bylo by po knize..

Alvin Toffler, Heidi Tofflerová: Nová civilizace. Třetí vlna a její důsledky. Přeložil a předmluvou opatřil Bohumil Blažek. Nakladatelství Dokořán, Praha 2001, 128 stran, náklad a cena neuvedeny.